

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. januarija 1879.

Obseg: Veselo naznanilo o založnicah za slovenske dežele. — Pomemba soli za kmetijstvo. — Reja ovác in pa sahana v Rumuniji. (Kon.) — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Obrtniške novice. — Kako to, da — kedar januarija meseca začne dan rasti, je zjutraj ob 7. uri še terna, na večer pa dan do 5. ure podaljšan? — Matija Ličan, „stari Slovenec“. (Konec.) — Črtice iz Bosne. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Veselo naznanilo o založnicah za slovenske dežele.

V „okrožnici št. 5.“, ki jo ravnokar banka „Slavija“ razpošilja svojim zastopnikom v ozemlju njenega glavnega zastopa v Ljubljani, beremo v „računskem poročilu“ poziv, ki ga z veseljem pošljemo našim rodoljubom po deželi z iskreno željo, da bi nemudoma skušali ustanovljati založnice ali majhne posojilnice (Vorschusskassen), katere smo v 1. listu „Novic“ v podporo poštemu kmetijstvu in obrtnijstvu priporočali.

Navedeni poziv glavnega ravnateljstva banke „Slavije“ v Pragi do slovenskih zastopnikov glasí se tako: „Častite svoje zastopnike prosimo, naj založnice, ako katere v njihovih okrajih obstojé, opozorujejo, da se v denaruih stiskah vedno zamorejo z dobrim vspehom obrniti do banke „Slavije“ ali pa, da delajo na to, naj se takove založnice z neomejenim poroštvom ustanové in banka „Slavija“ bo vedno z veseljem pripravljena z denarnimi zalogami pomagati, ker le predobro ve, da edino na ta način more naš kmetijski, trgovinski in obrtnijski stan si opomagati in neodvisen postati.“

To je veselo naznanilo, ki naj bi ne ostalo klic vprijočega v puščavi! Vsaj se vendar nahajajo po več krajih naše domovine rodoljubi, ki poznajo potrebo takih majhnih denarnih zavodov, — ki imajo veljavo v svoji okonci in tudi toliko upravne, računске vednosti, da jih ne bode strašilo nekoliko truda na pomoč poštemu kmetijstvu in obrtnijstvu, kajti le tako je vredno, da mu rodoljubi pridejo v potrebi na pomoč. — Kakor je bilo uže rečeno, bode gosp. Ivan Hribar, glavni zastopnik banke „Slavije“ v Ljubljani, rad vsacemu, kdor se loti tega blagega podvzetja, na roke šel.

Pomemba soli za kmetijstvo.

Solí je neizmerno veliko na svetu; dajejo nam jo morja (môrska sol), — nahajamo jo v nekaterih vodáh in jo dobivamo kot kuhano sol, in kopljejo jo v rudnikih kot kamnito sol. Solí dokaj je tudi v vsaki zemlji; nobenega rastlinskega pepela in nobenega živalskega trupla ni brez solí; veliko solí (klornatriuma) je v krvi, v želodčevem soku, v hrustancih itd.

Naš namen je tu govoriti le o pomembi solí za rastlinstvo in živalstvo, to je, da živali in rastline potrebujejo za živež solí.

Učenjak Liebig je gotovo resnico govoril, ko je rekel, da „živalsko življenje brez solí ni mogoče.“ Zgodovina starodavnih narodov nam pa kaže, da uže takrat, ko je kmetijstvo stalo še na nizki stopinji, so kmetovalci gnojili zemljo s soljo. Stari Rimljani so cenili sol kot posebno dobro gnojivo, kajti rekli so: „nič ni na svetu za vse, kar živi, koristnejega kakor je sol.“

Naj po tem kratkem uvodu našim gospodarjem kaj več povemo, kakošen upliv ima sol na rastlinstvo in živalstvo.

Naj je najprej beseda o razmerah solí do rastlin. Na zemljo, na katero pride sol, deluje ona posebno kemično, to je, sol razkroji in raztopí posamesne stvari, iz katerih zemlja obstojí, — od tega pa pride, da s soljo pognojena zemlja pospešuje rast nekaterih rastlin, drugih pa ne, in zato ne, ker vsaka vrsta rastlin za svoj živež kaj drugega potrebuje. Tako skušnje učijo, da s soljo pognojena repa in krompir nista ne debeleja ne sladkeja; tako, na primer, perje, če se je tobaku s soljo gnojilo, ne gorí rado; tudi žita, s soljo gnojena ne plenjajo bolje. Očitno pa je, da na senožetih, s soljo pognojenih, se nakosí veliko več in boljega sená, ki ga živina raje žré in lože prebavlja.

Sol pa deluje na zemljo tudi fizično in to na korist travi na senožetih s tem, da sol vlago na-se vleče in navzeto mokroto oddaja koreninam pod zemljo; ta vlažnost je vzrok, da trava na senožetih s soljo pognojenih tudi o veliki suši frišna ostane.

Pravijo, da sol zatara plevel. To je res, če se zemlja zeló pognoji s soljo, al takrat trpijo tudi druge rastline, kajti sol deluje tu na kaleče seme ali pa na še prav mlade nježne rastlinice.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* Iz vinskih sodov odpraviti plesnjivi duh se dá lahko in zanesljivo z gorčico (Senf, ženofom) tako-le: za sod, ki drží 10 hektolitrov (1 vedro) vina, se vzame 10 dekagramov (1 lot) gorčice, ki se dene v sod, na to se vlije va-nj vrele vode 10 litrov (dobrih 7 bokalov) in sod z veho trdno zapre. Čez 3 ali 4 dni se vlije iz soda gorčična voda, potem sod izmije prav do-

bro s čisto vodo in nazadnje še z nekoliko špiritom. Po vsem tem dobimo z malimi stroški prav čist sod.

Gospodarske novice.

* *O 38 let starem semenu rdeče detelje, ki je še kaljivo bilo*, poroča prof. Haberlandt v knjigi „Allg. landw. Pflanzenbau“ tako-le: po zapisnikih neke grajščine so ondi našli 2770 zrn deteljnega semena od leta 1839., tedaj 38 let starega; izbrali so iz tega kupčka na videz še 37 dobrih zrn, to je, temno-višnjevih, na konci rumenkastih ali svetlo-rujavih. Ta zrna so za poskušnjo vsejali in našli, da jih je 35 kalilo, od vseh unih, ki so bila temno-rdeče-rjava in umazana, ni ne eno seme kalilo. — Ta skušnja kaže, da se tudi iz same barve deteljnega semena dá nekoliko spoznavati kaljivost njegova.

* *O dveh pseh, ki sta 13 dni brez jedi in pijače živela*, poroča dr. Esser. Zapodili so ju 28. dne sušca po lesičjem sledu, od kodar jih pa ni bilo nazaj; še le 10. aprila zjutraj so ju našli na dvorišču živa ležati, pa jih je sama kost in koža bila; eden je kmalu okreval, drugi je drug dan poginil.

* *Kmetijski stan je dandanes res težavni stan*. Priča tega so po vseh deželah eksekutivne dražbe, po katerih se prodajajo posestva gospodarjev, ki so na kant prišli, in to ne samo v deželah, ker so kmetje bolj ubožni, ampak tudi v deželah s premožnimi kmeti. Da je doljno-avstrijska dežela ena najpremožnejših dežel avstrijskih, to je svetu znano, in vendar kako gre tudi tukaj kmetom? Leta 1874. se je po eksekutivni dražbi tu prodalo zadolženih posestev 739, — 1875. leta 825, — 1876. leta 1060, — 1877. leta 1545. Vendar se dolgovi, ker so posestva pod cenjeno vrednostjo prodana bila, ni poplačalo 1874. leta 304, — 1875. leta 601, — 1876. leta 912, — 1877. leta 1789. Leta 1876. so pri teh 912 dolgovih upniki zgubili skupaj 4 milijone in 793.000 goldinarjev, počez je zgubil tedaj vsak upnik okoli 5000 gold., — leta 1877. pa pri 1789 dolgovih skupaj 7 milijonov in 920.000 gold., tedaj počez vsak okoli 4500 gold. Vse to zato, ker so posestva bila veliko pod cenjeno vrednostjo prodana. Zavzeti pa se more človek, ko vidi, da so mnogi dolžniki morali obresti (činža) plačevati po 24 do 60 gold. od 100, pa celó večasih po 120 in še več. In to je resnica, kajti tako so se našle obresti vpisane v gruntnih bukvah. Kam pride kmet v tako žalostnih razmerah!

Obrtnijske novice.

* *Pivarnam se ima davek prenarediti*. Pivarne se že mnogo let pritožujejo, da davek, katerega imajo plačevati o narejanji piva, ni pravičen in da so davkarji zeló sitni, kedar s sladkomerom določujejo dobroto piva. Da se izvé, za koliko so te pritožbe opravičene, je po sklepu zbornice poslancev ministerstvo ukrenilo sklicati komisijo izvedencev, v katero pridejo tudi po kupčijskih in obrtnijskih zbornicah vsake dežele izvoljeni pivarji. Kakor slišimo, se predložijo tej anketni komisiji 3 vprašanja, katera naj pivarji dobro prevdarijo, da dadó temeljite in soglasne odgovore na ta vprašanja in posebno v 2. vprašanji, ki se tiče polajšanja o davkovski kontroli.

* „*Pläne landwirthschaftlicher Bauten des Kleingrundbesitzes in Oesterreich. Gesammelt und erläutert von Arthur Freiherrn v. Hohenbruck, Sectionsrath im k. k. Ackerbauministerium, gezeichnet und autografirt von Carl A. Romstorfer, Architekt*“ — se zove knjiga s podobami kmetjskih hiš in gospodarskih poslo-

pij vseh dežel našega cesarstva, katero je c. k. dunajsko ministerstvo kmetijstva nalašč za lansko razstavo pariško tiskati dalo in eno tako knjigo družbam kmetijskim poslalo. V tej knjigi nahajamo iz vsake dežele po njenih različnih krajih narisane kmetjske hiše s hlevi, kozolci itd. (iz Kranjskega hišo iz bohinske Bistrice, Metlike in Kočevja, iz Štajarskega hišo iz okraja slovenjegraškega, ormuškega in ptujskega v dolnjem Štajerji). Vse hiše in druga gospodarska poslopja so narisana tako, kakor so, in zanimivo je videti, v kakošnih hišah prebivajo kmetje v različnih deželah našega cesarstva in primerjati jih med seboj. Pisatelj v predgovoru pravi, da namen te knjige ni bil, načrte podati kmetom, po katerih naj bi zidali hiše, kedar si kdo zida novo, da zadostuje napredku kmetijstva in zdravstvenim tirjatvam, ampak le pokazati, kakošne hiše ima tirolski, česki, kranjski, štajarski, goriški, isterski, dalmatinski kmet itd., katere so, kakor tudi njihova gospodarska poslopja, zeló različne po podnebjih, krajih, narodnih navadah itd.

Reja ovac in pa sahana v Rumuniji.

Nemški spisal Franjo Schollmayer.

(Konec.)

Ravno tako, kakor čede na planino gredó, jih ženejo v jeseni polagoma v doline do Donave ali še čez v Bolgarijo, kjer potem še veliko paše imajo zato, ker je jesen dolga in večidel gorka (14° R.). Kedar sneg pade, ženó ovce k senenim kopicam na travnikih. Senó, katerega je tukaj veliko, pa ni dobro, raztresejo potem ovcam za pašo po snegu. Če nastopijo vihari s snegom, pogine mnogo blagá. Ovčjo pašo v dolinah morajo čubani v najem vzeti, so pa tukaj taki veliki posestniki, ki za jesensko pašo do 10.000 cekinov najemščine vlečejo.

Kedar sneg skopne, gredó čubani s svojimi čedami zopet na planine; vsa jagujeta, ki niso sposobna za to potovanje, ali kar jih je čez število, zakoljejo. Njih meso nima skoro nobene cene, kože pa na debelo prodajajo za rokovice v tuje dežele; samo toliko kožo ohranijo za se, kolikor jih kmetje potrebujejo za svoje kačule (kučme).

To se ponavlja od leta do leta od severa do juga in od juga do severa: od solnca zagoreli čuban v košmatem kožuhu in veliko kučmo brez strehe pod prostim nebom na straži stoji svojim ovcam, obdan od velikih in hudih ovčarskih psov, ki njega in čedo na planinah varujejo medvedov, v dolini pa tatov. Vsak čuban ima za širokim pasom po dva velika noža in pa leseno piščalko, s katero se celi božji dan kratkočasi.

Cena enemu jagojetu je $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ franka, odraščeni ovci v jeseni 4—6 frankov.

Naj zdaj častitim bralcem pred oči postavim konec te živinice v sahani.

Sahano imenujejo kraj, kjer na tisuče ovac v pozni jeseni koljejo. Je pa sahana velik neograjjen prostor; na stranéh se nahajajo na pol podrti leseni hlevi in pa kočje z velikimi kotli in kadmi. Čubani so, kakor sem se sam prepričal, jako izurjeni klavci; v kratkem času sem videl 500 zaklanih ovac. Ko so kožo ovci odrli, jo razparajo, drob iz života vzamejo in čeva čez plot vržejo, kjer imajo psi, krokarji, vrane in srake veliko pojedino. V izpraznene želodce devajo loj, jih zavežejo in tako z lojem tržujejo. Ledice in nekoliko mesa prodajajo v krčme; vse drugo razen zadnjih 2 beder vržejo v kotel in tako dolgo kuhajo, da vse meso od kosti pade; na vrhu kotla plavajoči loj posnamejo in ga kot najboljo sorto prodajajo; ostalo meso in